

RODINNÉ PRÁVO PODLE NOZ

PdF, jaro 2014 Anna Zemandlová

ÚKOL

- Co je předmětem **rodinného práva**?
- **Ve kterých právních předpisech** byste hledali zdroj právní úpravy rodinného práva?
- **Které vztahy** upravuje část NOZ týkající se rodinného práva?
- Jako učitel/ka ve škole **zjistíte, že dítě, které učíte, je pravděpodobně týráno** (nacházíte modřiny, sedí i projevy v kolektivu, rodičů se dítě bojí apod.), co uděláte? Který právní předpis si vezmete do ruky, abyste zjistil/a, jak lze situaci řešit?
- Vaše kamarádka nemůže mít děti, a tak uvažuje o **adopci**. Žádá vás o radu, co má dělat. Porad'te jí. Z jakého/jakých právních předpisů jste vycházeli?
- Vaše kamarádka se chce rozvést, manžel však nesouhlasí a dává na srozuměnou, že se bude rozvodu bránit. Má vaše kamarádka přesto šanci na rozvod? Jaké jsou podmínky pro rozvod u nás, a kde byste je hledali?

MEZINÁRODNÍ PRAMENY

- **Úmluva o právech dítěte** (sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.) - OSN – Výbor pro práva dítěte
- **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod** (sdělení FMZV 209/1992 Sb.) - Evropská soud pro lidská práva (ESLP) ve Štrasburku
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí, tzv. Haagská úmluva, Evropská úmluva o osvojení, nařízení EU (Brusel II bis) atd.

VNITROSTÁTNÍ PRAMENY

Hmotněprávní:

- **Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (NOZ)**
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení,
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních

Procesní:

- **Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních**
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

MANŽELSTVÍ

MANŽELSTVÍ

Manželství = trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví zákon.

Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc

VZNIK MANŽELSTVÍ

- **Za jakých podmínek lze uzavřít manželství?**
- **Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (snoubenci), že spolu vstupují do manželství**

OBČANSKÝ A CÍRKEVNÍ SŇATEK

- Manželství lze uzavřít **před**:
 - **Orgánem veřejné moci** (matrikář)
 - **Orgánem církve** (církevní hodnostář)

657 NOZ:

„(1) Projevili-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem veřejné moci provádějícím sňatečný obřad v přítomnosti matrikáře, jedná se o občanský sňatek.

(2) Projevili-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem církve nebo náboženské společnosti oprávněné k tomu podle jiného právního předpisu (dále jen „oprávněná církev“), jedná se o církevní sňatek.“

OBČANSKÝ A CÍRKEVNÍ SŇATEK

- **Tzv. předoddavkové řízení** – vede matriční úřad před uzavřením církevního sňatku. Má ověřit absenci překážek pro manželství – vydání potvrzení (ne starší než 6 měsíců!)
- **„Informované ano“** - 665 NOZ – *„Snoubenci při sňatečném obřadu uvedou, dříve než učiní sňatečný projev vůle (ano – ne), že jim nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství.“*

SŇATEČNÁ ZPŮSOBILOST

- **Kdo nemůže uzavřít manželství?**
- Způsobilost uzavření manželství = nepřítomnost některé z překážek (672 a násl. NOZ):
 - **Nezletilost** – výjimkou je přivolení soudu
 - **Nesvéprávnost**
 - **Existující manželství** (registrované partnerství, obdobný svazek uzavřený v zahraničí)
 - **Příbuzenství** (předci, potomci), **osvojení, poručenství, pěstounství**

ZDÁNLIVÉ MANŽELSTVÍ

- **Vady projevu sňatečné vůle** (neurčitost, žert, omyl v právním úkonu...), **vady obřadu** (absence potvrzení u církevního sňatku apod.)
– o tom, že manželství není, rozhodne soud i bez návrhu

NEPLATNÉ MANŽELSTVÍ

- **Neplatné manželství** – existence zákonné překážky (nezletilost, příbuzenství, bigamie...)
- **Konvalidace** – „zplatnění“ – odpadla-li překážka, došlo-li k nápravě (např. nabytí zletilosti, zánik druhého manželství...)
- O neplatnosti rozhoduje soud na návrh (uzavření manželství pod pohrůžkou násilí, vyhrožování) i bez návrhu (bigamie, příbuzenství)

DŮSLEDKY ZDÁNLIVÉHO A NEPLATNÉHO MANŽELSTVÍ

- Neplatné manželství se má za platné, dokud není soudem prohlášen opak
- Na zdánlivé manželství se hledí tak, jako by vůbec nevzniklo (důsledky v rovině dědění, majetku, dětí)
- U neplatného manželství dochází k podobnému vypořádání jako u rozvodu (děti, majetek...)

PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Práva a povinnosti **osobní a majetkové povahy**
- Zásada **rovnoprávného postavení manželů**
- **Osobní práva a povinnosti: úcta, povinnost žít spolu, věrnost, vzájemný respekt, podpora, udržování rodinného společenství, vytváření zdravého rodinného prostředí a péče o děti**

OSOBNÍ PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Povinnost podílet se na uspokojování potřeb rodiny:

690 NOZ: „Každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.“

- Platí i tehdy, opustí-li jeden z manželů svévolně rodinnou domácnost, kde žije nezletilé dítě

OSOBNÍ PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Zvláštní případ opuštění rodinné domácnosti:

691 odst. 2 NOZ: „Žije-li s jedním z manželů společné dítě manželů, vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, popřípadě nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti a které je svěřeno do péče manželů nebo jednoho z nich, a druhý manžel opustí rodinnou domácnost, aniž k tomu má důvod zvláštního zřetele hodný, a odmítá se vrátit, je tento manžel povinen přispívat i na náklady rodinné domácnosti. Důvod opuštění rodinné domácnosti, popřípadě důvod odmítání návratu, posoudí soud podle zásad slušnosti a dobrých mravů.“

OSOBNÍ PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Rozhodování o záležitostech rodiny:

692 NOZ: „O záležitostech rodiny, včetně volby umístění rodinné domácnosti, popřípadě domácnosti jednoho z manželů a dalších členů rodiny, především dětí, které nenabýly plné svéprávnosti, a o způsobu života rodiny, se mají manželé dohodnout.“

- Nedohodnou-li se – rozhodne **soud** na návrh

OSOBNÍ PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Obstarávání záležitostí rodiny:
693 NOZ: „*Záležitosti rodiny obstarávají manželé společně, nebo je obstarává jeden z nich.*“
- V běžných záležitostech rodiny – **jednání jednoho zavazuje oba** (oprava pračky, přihlášení dítěte na lyžařský výcvik apod.)
- V ostatních záležitostech rodiny – **jeden jedná jen se souhlasem druhého** (pokud jedná bez toho, lze se dovolat neplatnosti)

OSOBNÍ PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- Vzájemné zastoupení manželů:
696 NOZ: „*Manžel má právo zastupovat svého manžela v jeho běžných záležitostech.*“
- Zástupčí právo může vyloučit manžel svým nesouhlasem nebo jej může vyloučit soud svým rozhodnutím
- Zástupčí právo nemá manžel v případě, kdy jeden z manželů opustil rodinnou domácnost (692/2 NOZ, viz výše)

VYŽIVOVACÍ POVINNOST MANŽELŮ

697 NOZ: *„Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů.“*

MANŽELSKÉ MAJETKOVÉ PRÁVO

708 a násl. NOZ

708 NOZ: „(1) *To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů (dále jen „společné jmění“). To neplatí, zanikne-li společné jmění za trvání manželství na základě zákona.* (2) *Společné jmění podléhá zákonnému režimu, nebo smluvenému režimu, anebo režimu založenému rozhodnutím soudu.*„

- **Zákonný režim**
- **Smluvený režim**
- **Režim založený rozhodnutím soudu**

ZÁKONNÝ REŽIM

- **Součástí společného jmění je to, čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co**
 - slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
 - nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl,
 - nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,
 - nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,
 - nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

ZÁKONNÝ REŽIM

- Součástí SJM je **zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů** (zisk z pronájmu bytu, zisk z restituovaného majetku, dividendy apod.)
- Součástí společného jmění je také **podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu**, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva (neplatí, pokud jeden z manželů nabyl podíl způsobem zakládajícím výlučné vlastnictví, tj. darem, děděním apod.)

ZÁKONNÝ REŽIM

- Součástí společného jmění jsou dluhy převzaté za trvání manželství, **ledaže**
 - se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo
 - je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny

ZÁKONNÝ REŽIM

- Částky výtědělku, platu, mzdy, zisku a jiných hodnot z pracovní a jiné výtědelečné činnosti se stávají součástí společného jmění v okamžiku, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabył možnost s nimi nakládat (zpravidla připsáním na účet)
- Pohledávky z výhradního majetku jen jednoho z manželů, které se mají stát součástí společného jmění, se součástí společného jmění stávají dnem splatnosti

ZÁKONNÝ REŽIM

- Pravidla správy společného jmění:
 - Součásti společného jmění užívají, berou z nich plody a užitky, udržují je, nakládají s nimi, hospodaří s nimi a spravují je **oba manželé nebo jeden z nich podle dohody**
 - Povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástmi **náleží oběma manželům *společně a nerozdílně***
 - Z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součástí **jsou manželé zavázáni a oprávněni *společně a nerozdílně***

ZÁKONNÝ REŽIM

- **V jiných než běžných záležitostech** - právně jednají manželé společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého.
Odmítá-li (nemůže-li) manžel dát souhlas bez vážného důvodu - **souhlas manžela může nahradit soud** (prodej domu, koupě akcií, postoupení pohledávky větší hodnoty apod.)
- Jedná-li právně manžel **bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí**, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.
- Má-li být součástí společného jmění **použita k podnikání jednoho z manželů a přesahuje-li majetková hodnota toho, co má být použito, míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů**, vyžaduje se při prvním takovém použití souhlas druhého manžela. Byl-li druhý manžel opomenut, může se dovolat neplatnosti takového jednání.

SMLUVENÝ REŽIM

- **Snoubenci a manželé** si mohou ujednat manželský majetkový režim odlišný od zákonného režimu (již existující majetek, majetek nabytý v budoucnu)
- Nutná **forma veřejné listiny** (notářský zápis, rozhodnutí soudu)
- Smluvený režim může spočívat v:
 - režimu **oddělených jmění**
 - v režimu **vyhrazujícím vznik SJM ke dni zániku manželství**
 - v režimu **rozšíření nebo zúžení zákonného rozsahu SJM**
- Smluvený režim lze změnit dohodou manželů nebo rozhodnutím soudu

SMLUVENÝ REŽIM

- Pravidla správy ve smluveném režimu
 - Snoubenci i manželé mohou **uzavřít smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění** - který manžel bude spravovat společné jmění nebo jeho součást a jakým způsobem
 - Manžel, který spravuje společné jmění, právně jedná v záležitostech týkajících se společného jmění **samostatně, a to i v soudním nebo jiném řízení s výjimkou**
 - a) nakládání se společným jměním jako celkem,
 - b) při nakládání s obydlem, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí společného jmění, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlím nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti a o něž manželé pečují, jakož i při ujednání trvalého zatížení nemovité věci, která je součástí společného jmění

REŽIM ZALOŽENÝ SOUDEM

- **Soud na návrh manžela** společné jmění zruší nebo zúží jeho stávající rozsah, je-li pro to závažný důvod,
- **Závažný důvod** = nepřiměřená rizika, marnotratnost manžela, podnikání manžela , neomezené ručení (jako společník právnické osoby).
- Režim založený rozhodnutím soudu lze **změnit smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu.**
- Soud může společné jmění poté, **co je zrušil, obnovit.**
- **Rozhodnutí soudu o změně, zrušení nebo obnovení společného jmění** nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a nesmí se obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by s rozhodnutím souhlasila.
- **Soud může** na návrh druhého manžela rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění spravováno.

REŽIM ODDĚLENÝCH JMĚNÍ

- V režimu oddělených jmění **smí manžel nakládat se svým majetkem bez souhlasu druhého manžela.**
- **Podnikají-li** v režimu oddělených jmění manželé společně nebo jeden z manželů podniká s pomocí druhého manžela, rozdělí si příjmy z podnikání, jak si v písemné formě ujednali; jinak se příjmy rozdělí rovným dílem.

OCHRANA TŘETÍCH OSOB

- **Dluh jen jednoho z manželů za trvání společného jmění** - věřitel se při výkonu rozhodnutí může uspokojit i z toho, co je ve společném jmění
- **Vznikl-li dluh jen jednoho z manželů proti vůli druhého manžela, který nesouhlas projevil vůči věřiteli bez zbytečného odkladu** poté, co se o dluhu dozvěděl, může být společné jmění postiženo jen do výše, již by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno

VYPOŘÁDÁNÍ SJM

- Zrušení nebo zánik SJM (zúžení) - **likvidace dosud společných povinností a práv jejich vypořádáním**
- Vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely!
- K vypořádání může dojít
 - **Dohodou**
 - **Rozhodnutím soudu**
 - **Ze zákona** (uplynutím 3 let od zániku manželství)

PRAVIDLA VYPOŘÁDÁNÍ SJM

- **Podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné,**
- **Každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek,**
- **Každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek,**
- **Přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,**
- **Přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,**
- **Přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.**

ZÁNİK MANŽELSTVÍ

- Smrtí jednoho z manželů (prohlášením za mrtvého)

- **Rozvodem**

755 NOZ odst. 1: „*Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.*“

- Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, **nemůže být manželství rozvedeno**, byl-li by rozvod v rozporu:

- *se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody*
- *se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let*

ROZVOD „BEZ DOMNĚNKY ROZVRATU“

- V podstatě „sporný rozvod“ – soud **zjišťuje existenci rozvratu manželství**, a přitom **zjišťuje jeho příčiny**
- Úkol: Napište návrh na rozvod manželství „bez domněnky rozvratu“

ROZVOD „S DOMNĚNKOU ROZVRATU“

Podmínky:

- **Připojení 2. manžela** k návrhu na rozvod manželství
- **Manželství trvalo min. 1 rok a manželé spolu déle než 6 měsíců nežijí** (758 NOZ),
- **Dohoda na úpravě poměrů dětí** schválená soudem,
- **Dohoda na úpravě majetkových poměrů, bydlení, a popřípadě výživného pro dobu po rozvodu**

758 NOZ: *„Manželé spolu nežijí, netvoří-li manželské či rodinné společenství, **bez ohledu na to, zda mají, popřípadě vedou rodinnou domácnost**, s tím, že alespoň jeden z manželů manželské společenství zjevně obnovit nechce.“*

VÝŽIVNÉ ROZVEDENÉHO MANŽELA

- **Není-li rozvedený manžel schopen sám se živit** a tato jeho neschopnost má svůj **původ v manželství** nebo **v souvislosti s ním**
- **V přiměřeném rozsahu, lze-li to na bývalém manželovi spravedlivě požadovat**, zejména s ohledem na věk nebo zdravotní stav oprávněného manžela v době rozvodu nebo skončení péče o společné dítě manželů
- **Soud zohledňuje** jak dlouho manželství trvalo a jak dlouho je rozvedeno, jakož i zda
 - si rozvedený manžel neopatřil přiměřené zaměstnání, přestože mu v tom nebránila závažná překážka
 - si rozvedený manžel mohl výživu zajistit řádným hospodařením s vlastním majetkem
 - se rozvedený manžel podílel za trvání manželství na péči o rodinnou domácnost
 - se rozvedený manžel nedopustil vůči bývalému manželu nebo osobě mu blízké činu povahy trestného činu, nebo
 - je dán jiný obdobně závažný důvod.

TZV. SANKČNÍ VÝŽIVNÉ ROZVEDENÉHO MANŽELA

- Právo vzniká tomu manželovi, který **rozvrat manželství převážně nezapříčinil nebo s rozvodem nesouhlasil a kterému byla rozvodem způsobena závažná újma**
- **Určí soud** na návrh oprávněného manžela
- V rozsahu, který zajistí, aby rozvedení manželé měli v zásadě **stejnou životní úroveň**
- Jen po dobu okolnostem přiměřenou, **nejdéle však po dobu tří let od rozvodu**
- Dopustil-li se bývalý manžel vůči druhému manželovi jednání, které naplňuje znaky domácího násilí, nemá právo na sankční výživné

RODIČOVSTVÍ: URČENÍ RODIČOVSTVÍ

OBEČNĚ

- **Rodičovství** = vztah mezi rodičem a dítětem v biologickém, sociální a právním smyslu
- **Reprodukční medicína** umožňuje rozdělit tyto kategorie rodičovství mezi více osob, často se tak děje i v důsledku **vzrůstající rozvodovosti, naplňování práv homosexuálů** apod.

Otázka: Uved'te příklad, kdy k takové situaci může dojít

ASISTOVANÁ REPRODUKCE

- Základní podmínky pro výkon asistované reprodukce (AR) stanoví **zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách**
- **Právní postavení dětí z AR (NOZ)**

PRÁVNÍ RODIČOVSTVÍ

- Kdo je právním rodičem dítěte určuje NOZ

Otázka: Věděli byste, podle čeho se určuje právní rodičovství k dítěti?

URČOVÁNÍ MATEŘSTVÍ

- **775 NOZ – Matkou dítěte je žena, která jej porodila**

Otázka: Jaký vliv na právní mateřství má užití dárcovského vajíčka?

NÁHRADNÍ MATEŘSTVÍ

- **804 NOZ** – zmiňuje termín „náhradní mateřství“ ale dále jej nerozvádí
- „Technicky“ = situace, kdy **žena donosí dítě pro neplodný pár**, neboť žena z tohoto páru nemůže pro zdravotní důvody dítě donosit sama
- Komerční NM = trestný čin (svěření dítěte do péče jiného za úplatu)

URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ

- **Aktuálně:** Systém 4 domněnek otcovství

Otázky:

- 1) Víte, kdo bude právním **otcem dítěte vdané ženy**?
- 2) Víte, kdo bude právním **otcem dítěte neprovdané ženy**?
- 3) Víte, kdo bude právním **otcem dítěte narozeného při užití dárcovské spermie**?
- 4) Musí být do rodného listu dítěte vždy zapsán nějaký otec?

DOMNĚNKY OTCOVSTVÍ

1. Za otce dítěte se považuje **manžel matky** (§ 776 NOZ)
2. Za otce dítěte se považuje **muž, který dal souhlas s umělým oplodněním** (§ 778 NOZ)
3. Otec dítěte je určen **souhlasným prohlášením** muže a (těhotné ženy) matky (§ 779 NOZ)
4. Otcovství je **určeno soudem** (§ 783 NOZ; navrhnout může matka, dítě i muž tvrdící otcovství)

CO SE STANE, NENÍ-LI PRÁVNÍ OTEC OTCEM?

- Otcovství lze za určitých podmínek **popřít** (785 a násl. NOZ).

Otázka: Věděli byste, za jakých podmínek je možné popření otcovství?

POPŘENÍ OTCOVSTVÍ

1. **Manžel matky – je-li vyloučeno (otěhotněla-li jinak u umělého oplodnění) (785 - 789 NOZ)**
2. **Muž, který dal souhlas s umělým oplodněním - NOZ to neřeší**
3. **Muž určený souhlasným prohlášením – jen je-li vyloučeno, že je otcem (779 NOZ)**

Otázka: Věděli byste, zda pro popření otcovství platí nějaké lhůty?

LHŮTY PRO POPŘENÍ OTCOVSTVÍ

- **Manžel matky** – do **6 měsíců** (subjektivní – dozvěděl se o pochybnostech), do **6 let** (objektivní – od narození dítěte) - 785 NOZ
- **Vdaná matka** dítěte – do **6 měsíců** od porodu - 789
- **Muž určený souhlasným prohlášením** – do **6 měsíců** od souhlasného prohlášení (resp. do 6 měsíců od narození dítěte) - 790 NOZ
- **Matka dítěte v případě souhlasného prohlášení** - do **6 měsíců** od souhlasného prohlášení (resp. do 6 měsíců od narození dítěte) - 791 NOZ
- **Po uplynutí lhůt jen výjimečně rozhoduje soud** a) o prominutí zmeškání lhůty nebo b) o zahájení řízení o popření z úřední povinnosti

The background features a repeating pattern of colorful, circular, wheel-like motifs. Each motif consists of a central white circle with radiating lines, surrounded by concentric rings of color in shades of red, orange, yellow, green, and blue. The motifs are scattered across the page, with some larger and more prominent than others.

RODIČOVSTVÍ: VZTAHY MEZI RODIČI A DĚTMI

VZTAHY MEZI RODIČI A DĚTMI

- Rodiče a dítě mají **vůči sobě navzájem** povinnosti a práva
- Těchto vzájemných povinností a práv **se nemohou vzdát**
- Práva a povinnosti **osobní povahy, rodičovská odpovědnost, výživné**
- **Povinnosti a práva rodičů spojená s osobností dítěte a povinnosti a práva osobní povahy** vznikají narozením dítěte a zanikají nabytím jeho zletilosti
- Účelem povinností a práv k dítěti je **zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte**
- Dítě je povinno dbát svých rodičů
- Dokud se dítě nestane svéprávným, mají rodiče **právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku**

RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

- **Povinnosti a práva rodičů**
 - **péče o dítě** (o zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj), ochrana dítěte
 - **udržování osobního styku s dítětem**
 - **zajišťování jeho výchovy a vzdělání**
 - **určení místa jeho bydliště**
 - **zastupování a spravování jmění dítěte**
- **Vznik - narozením dítěte, zánik - nabytím plné svéprávnosti**
- **Trvání a rozsah** rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.
- **Vyživovací povinnost a právo na výživné nejsou součástí rodičovské odpovědnosti** jejich trvání nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti.

NOSITELÉ RODIČOVSKÉ ODPOVĚDNOSTI

- Rodičovská odpovědnost **náleží stejně oběma rodičům**; má ji každý rodič, ledaže jí byl zbaven
- Rozhodne-li soud o omezení svéprávnosti rodiče, rozhodne zároveň o jeho rodičovské odpovědnosti
- Pro rozhodnutí soudu, které se týká **rozsahu rodičovské odpovědnosti** nebo výkonu rodičovské odpovědnosti, jsou určující zájmy dítěte

PARTICIPACE DÍTĚTE (SOUD)

- Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, **poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit.**
- **Není-li podle zjištění soudu dítě schopno informace náležitě přijmout nebo není-li schopno vytvořit si vlastní názor nebo není-li schopno tento názor sdělit, soud informuje a vyslechne toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit, s tím, že se musí jednat o osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte**
- **O dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit**
- **Názoru dítěte věnuje soud patřičnou pozornost**

POZASTAVENÍ, OMEZENÍ A ZBAVENÍ VÝKONU RO

- Na základě rozhodnutí soudu
- **Pozastavení** – ve výkonu brání překážka (nemoc, dlouhodobá nepřítomnost apod.) – nastává **na základě rozhodnutí soudu/přímo ze zákona**
- **Omezení** – rodič nevykonává svoji rodičovskou odpovědnost řádně
- **Zbavení** – zneužití, závažné zanedbání rodičovské zodpovědnosti (**trestná činnost vůči dítěti/dítě užito k trestné činnosti** – soud zváží v této souvislosti zbavení)

Styk rodiče s dítětem - před rozhodnutím soudu o omezení rodičovské odpovědnosti soud vždy posoudí, **zda je vzhledem k zájmu dítěte nezbytné omezit právo rodiče osobně se stýkat s dítětem**. Dojde-li ke zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti, zůstává rodiči právo osobně se stýkat s dítětem jen v případě, že soud rozhodne o zachování tohoto práva rodiči s přihlédnutím k zájmu dítěte

VÝKON RODIČOVSKÉ ODPOVĚDNOSTI

- Primárním kritériem = **soulad se zájmy dítěte**
- Rodičovskou odpovědnost vykonávají **rodiče ve vzájemné shodě**
- **V nebezpečí z prodlení – rozhoduje i rodič sám** (informační povinnosti vůči druhému rodiči)
- Jedná-li jeden z rodičů v záležitosti dítěte **sám vůči třetí osobě, která je v dobré víře** - má se za to, že jedná se souhlasem druhého rodiče
- **Nedohodnou-li se rodiče ve významné záležitosti** (se zřetelem k zájmu dítěte) **rozhodne soud na návrh rodiče**
- Významná záležitost - zejména **nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště a volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte**

VÝKON RODIČOVSKÉ ODPOVĚDNOSTI

- **Nemá-li žádný z rodičů rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu nebo je-li výkon rodičovské odpovědnosti obou rodičů pozastaven**, anebo je-li rodičovská odpovědnost rodičů dotčena některým z uvedených způsobů, ale každého jinak, jmenuje soud dítěti **poručníka**, kterému náleží povinnosti a práva rodičů nebo jejich výkon na místě rodičů
- Je-li rodičovská odpovědnost rodičů **omezena nebo je-li omezen její výkon**, jmenuje soud dítěti **opatrovníka**

PARTICIPACE DÍTĚTE (RODIČE)

- **Informační povinnost rodičů** - před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, **sdělí rodiče dítěti** vše potřebné, aby si mohlo vytvořit vlastní názor o dané záležitosti a rodičům jej sdělit; to neplatí, není-li dítě schopno sdělení náležitě přijmout nebo není schopno vytvořit si vlastní názor nebo není schopno tento názor rodičům sdělit
- **Participace na rozhodování** - názoru dítěte rodiče věnují patřičnou pozornost a berou názor dítěte při rozhodování v úvahu.

PÉČE O DÍTĚ A JEHO OCHRANA

- Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte **vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte**
- Rozhodují-li rodiče **o vzdělání nebo o pracovním uplatnění** dítěte, vezmou v úvahu jeho názor, schopnosti a nadání
- **Péči o dítě a jeho ochranu**, výkon jeho výchovy, popřípadě některých jejích stránek, nebo dohled nad dítětem **mohou rodiče svěřit jiné osobě**; dohoda rodičů s ní se nemusí dotknout trvání ani rozsahu rodičovské odpovědnosti
- **Zadržuje-li jiná osoba dítě protiprávně**, mají rodiče právo žádat, aby jim dítě předala; to platí i mezi rodiči navzájem.
- Osoba, která dítě protiprávně zadržuje, má povinnost jej řádně předat tomu, kdo má dítě po právu v péči

PÉČE O DÍTĚ A JEHO OCHRANA

- Rodiče a dítě si jsou povinni **pomocí, podporou a ohledem na svou důstojnost**
- Rodiče mají **rozhodující úlohu ve výchově dítěte**, mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině
- **Výchovné prostředky** - pouze v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem, neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se lidské důstojnosti dítěte
- Na péči o dítě a jeho výchově se podílí **i manžel nebo partner rodiče dítěte, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti**
- Žije-li dítě s rodiči nebo s některým z nich, **podílí se i ono na péči o chod domácnosti**
- **Dítě se podílí na péči o chod rodinné domácnosti vlastní prací, popřípadě peněžitými příspěvky**, má-li vlastní příjem, anebo oběma způsoby, rozhodné jsou schopnosti a možnosti dítěte i odůvodněné potřeby členů rodiny.

OSOBNÍ STYK

- Vzájemný osobní styk je **právem dítěte** (v rozsahu, který je v jeho zájmu) **i právem rodiče**
- Soud může
 - **Omezit** styk
 - **Zakázat** styk
 - **Určit podmínky styku** (zejm. místo, kde k němu má dojít, určit osoby, které se smějí/nesmějí účastnit,
- Rodič je povinen:
 - dítě na styk **řádně připravit**
 - styk dítěte **řádně umožnit**
 - při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu **s druhým rodičem spolupracovat**

OSOBNÍ STYK

- Primárně **dohoda rodičů**
- Nedohodnou-li se rodiče, **rozhoduje soud**
- Změnu rozhodnuté odůvodňuje jen tzv. **změna poměrů**
- Brání-li rodič bezdůvodně - trvale či opakovaně - ve styku s dítětem, je takové chování **důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě ve své péči**
- Rodiče jsou povinni si vzájemně sdělit vše podstatné
- Je-li to nutné v zájmu dítěte, **soud omezí právo rodiče osobně se stýkat s dítětem, anebo tento styk i zakáže**

ZASTOUPENÍ

- Právo zastupovat **dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé**
- Rodič nemůže dítě zastoupit, jestliže by mohlo dojít ke **kolizi zájmů (mezi ním a dítětem nebo mezi dětmi těchž rodičů) → tzv. kolizní opatrovník**
- **Nedohodnou-li se rodiče o zastoupení** - rozhodne soud na návrh rodiče, který z rodičů bude za dítě právně jednat a jakým způsobem
- Rodiče jako zákonní zástupci mohou pro vyřízení záležitosti dítěte, nejedná-li se o záležitost osobního stavu, **uzavřít smlouvu o zastoupení osobou s odbornými znalostmi, popřípadě i jinou vhodnou osobou**

PÉČE O JMĚNÍ

- Povinnost a právo rodičů
- Správa s **péčí řádného hospodáře spravovat**
- Poruší-li rodiče povinnost pečovat o jmění dítěte jako řádní hospodáři, **nahradí dítěti škodu z toho vzniklou společně a nerozdílně**
- **Nedohodnou-li se rodiče** o podstatných věcech při péči o jmění dítěte, rozhodne na návrh rodiče **soud**
- K právnímu jednání, které se týká existujícího i budoucího jmění dítěte nebo jednotlivé součásti tohoto jmění, potřebují rodiče **souhlas soudu, ledaže se jedná o běžné záležitosti, nebo o záležitosti sice výjimečné, ale týkající se zanedbatelné majtkové hodnoty**

PÉČE O JMĚNÍ

- Souhlasu soudu **je třeba zejména k:**
 - **Nabytí nemovité věci nebo její části + nakládání s nemovitostí**
 - **Zatížení majetku jako celku/ nikoli nepodstatné části,**
 - **Nabytí/odmítnutí/poskytnutí daru, dědictví nebo odkazu nikoli zanedbatelné majetkové hodnoty**
 - **Uzavření smlouvy zavazující k opětovnému dlouhodobému plnění (úvěrová, týkající se bydlení, zejména nájmu...)**
- **Zisk se použije nejprve k výživě dítěte**
- Zbývající zisk lze užít na vlastní výživu rodičů a nezletilého sourozence dítěte, pokud s dítětem žijí v rodinné domácnosti, ledaže je z důležitých důvodů nezbytné zachovat je pro dítě na dobu po nabytí svéprávnosti
- **Jakmile dítě nabude plné svéprávnosti, odevzdají mu rodiče jmění, které spravovali**

ROZVOD A RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

- Před rozvodem soud musí rozhodnout o dohodě rodičů/rozhodnout sám o další **péči o dítě** (výlučná, společná, střídavá) a o **výživném**
- **Dohodu soud schválí, je-li v zájmu dítěte**
- Soud vezme v úvahu nejen vztah dítěte ke každému z rodičů, ale také jeho vztah k sourozencům, popřípadě i k prarodičům
- Soud může svěřit dítě do:
 - **péče jednoho z rodičů,**
 - **střídavé péče**
 - **společné péče** (nutný souhlas rodičů)
 - **péče jiné osoby než rodiče,** je-li to potřebné v zájmu dítěte

ROZVOD A RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

- Primárním kritériem pro rozhodnutí o péči je **zájem dítěte**, dále:
 - **osobnost dítěte**, zejména vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů
 - **citová orientace a zázemí dítěte**,
 - **výchovné schopnosti každého z rodičů**,
 - **stávající a očekávaná stálost výchovného prostředí**, v němž má dítě napříště žít,
 - **citové vazby dítěte** k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám.
- **Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje**

ROZVOD A RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST

- Dalšími kritérii:
 - **právo dítěte na péči obou rodičů,**
 - **udržování pravidelného osobního styku s nimi,**
 - **právo druhého rodiče, na pravidelnou informaci o dítěti,**
 - **schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem**

- **Nežijí-li spolu rodiče nezletilého dítěte, které není plně svéprávné, a nedohodnou-li se o úpravě péče o takové dítě, rozhodne o ní i bez návrhu soud**

VYŽIVOVACÍ POVINNOST

- **Nezletilé dítě, které není plně svéprávné, má právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z majetku spolu s příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě**
- **Pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného.**
- **Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného je třeba také zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Dále je třeba přihlédnout k tomu, že povinný o oprávněného osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činí; přihlédne se popřípadě i k péči o rodinnou domácnost**
- **Výživné lze přiznat, jestliže oprávněný není schopen sám se živit – rodiče – zletilé děti**

VYŽIVOVACÍ POVINNOST

- **Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů**
- **Neprokáže-li v řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti nebo o vyživovací povinnosti jiného předka k nezletilému dítěti, osoba výživou povinná soudu řádně své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle jiného právního předpisu, platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pěťadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu.**
- **Nežijí-li spolu rodiče nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti, a nedohodnou-li se o plnění vyživovací povinnosti k dítěti, nebo žijí-li rodiče takového dítěte spolu, ale jeden z nich vyživovací povinnost k dítěti neplní – stanoví výši výživného soud**

NÁHRADNÍ PÉČE O DÍTĚ

NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

- **Poručenství** - poručník stojí na místě rodiče - jde o ochranu dítěte, jehož rodiče nejsou, totiž fakticky či právně neexistují (zemřeli či nejsou známi), nemají právní způsobilost, nejsou schopni dítěti poskytnout náležitou a úplnou ochranu jeho práv a zájmů.
- **Svěření do péče jiné osoby než rodiče** – výkon osobní péče o dítě (další povinnosti a práva jsou vykonávána poručníkem); krátkodobé řešení
- **Pěstounství** – o pěstounské péči lze rozhodnout i na přechodnou dobu; cílem je návrat dítěte zpět do rodiny
- **Osvojení (adopce)** – dítě plně přechází do rodiny osvojitelů

ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

- Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, **může soud jako nezbytné opatření také nařídít ústavní výchovu.** Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. **Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby.**
- V případě, že rodiče nemohou z vážných důvodů zabezpečit výchovu dětí **na přechodnou dobu,** svěří soud dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a to na dobu nejdéle šest měsíců.
- **Nedostatečné bytové poměry nebo majetkové poměry rodičů** dítěte nebo osob, kterým bylo dítě svěřeno do péče, **nemohou být samy o sobě důvodem pro rozhodnutí soudu o ústavní výchově,** jestliže jsou jinak rodiče způsobilí zabezpečit řádnou výchovu dítěte a plnění dalších povinností vyplývajících z jejich rodičovské odpovědnosti.

ÚKOL NA DOMA

Máte podezření, že jeden žák ve třídě, kde jste třídním učitelem/učitelkou šikanuje ostatní studenty (vytváří na ně psychický nátlak). Tuto vaši domněnku potvrzuje školní psycholog. S chlapcem byly již v minulosti výchovné problémy (podezření z trestné činnosti), zároveň však víte, že jeho rodinné zázemí nebylo vždy ideální. Rodiče měli velmi zdlouhavý a bouřlivý rozvod, hovořilo se dokonce o domácím násilí vůči matce. O situaci se zajímá matka chlapce, máte nicméně pocit, že svého syna nepřiměřeně chrání a případné problémy si odmítá připustit. Rodičům ani žákovi doposud nebylo uloženo žádné výchovné opatření. Je počátek června, takže se blíží školní prázdniny.

- **Jaké možnosti se vám pro řešení situace nabízejí?**
- **Jaká jsou zákonná výchovná opatření? V jakých právních předpisech byste je hledali? Které byste použili v daném případě?**
- **Máte za to, že jsou dány podmínky pro umístění žáka do ústavní výchovy? Svůj názor zdůvodněte.**
- **Prostudujte si podmínky pro nařízení předběžného opatření (§ 452 zákona o zvláštních řízeních soudních) a zhodnoťte, zda jsou dány v uvedeném případě. Své rozhodnutí zdůvodněte (konkrétně!).**

DĚKUJI ZA POZORNOST

horinova.anna@seznam.cz